

Bojan Štih

»Neskončno dobrotljivi in usmiljeni Bog je v svoji milosti dovolil Savlu postati Pavel. Ko pa berem anonimno pismo (v njem neznani pisec namiguje, da je Štih še daleč od tega, da bi si pred smrtjo klical duhovnika, op, S.Č.), spoznam, da nam slovenskim grešnikom ni bila, ni in tudi ne bo dodeljena milost, ki jo je prejel sveti Pavel ... A ko pride ura slovesa in smrti, že zdaj se obračam k milosti za pogum, bom prosil tolažnika, da mi lajša bolečino in odveže grehov, ki sem jih morebiti storil v dobri in naivni veri proti človeku in človeštvu. A kdo je doslej na tem svetu brez greha živel, delal in se bojeval za svobodo?«

Tako je v svoj dnevnik zapisal Bojan Štih, iskren iskalec resnice, kritik, esejist, gledališčnik in urednik. Pred odhodom v večnost je poklical prijatelja Jožeta Kastelica, tedaj župnika na Blokah. Ko se je okrepil z zakramenti božjega usmiljenja, mu je Štih dejal: »Ti si najboljši človek. Ko se mi življenje izteče, te prosim, da me pokoplješ. Želim si ne le cerkven, ampak pravi krščanski pogreb.

»V družini sem se naučil misliti in delati«

»Po rojstvu pripadam Ljubljani, čeprav je bila moja mati z Bizeljskega, iz Stare vasi pod Svetimi gorami, oče pa iz Slovenskih goric. Moja mati je bila dunajska služkinja, ki je veliko brala in v cerkvi sv. Štefana ob nedeljah molila za svojo srečo in tudi za srečo svojih prihodnjih otrok. Oče je bil premogovni delavec na dunajskem južnem kolodvoru, ki se je kasneje izobrazil kot delavec do finančnega izvedenca.« Tako je Bojan Štih v svojem razmišljanju za televizijski portret 17. oktobra 1983 predstavil svoje starše, ki sta se po poroki preselila v Ljubljano. »Moja zibelka je stekla 18. februarja 1923. Župnik, ki me je krstil, je bil Janko Barle.« V Ljubljani je obiskoval osnovno šolo in nato realno gimnazijo. Iz gimnazijskih let mu je ostal v lepem spominu veroučitelj Peter Šorli. »Rekel bi, da so bile njegove veroučne ure literarna in filozofska vzgoja.« Po maturi leta 1941 se je odločil za študij slavistike in primerjalne književnosti na univerzi v Ljubljani. Študij je prekinil zaradi vojske, leta 1942 je bil interniran v Gonarsu, od koder je s sedmimi sotrpini pobegnil in se pridružil partizanom na Primorskem. Leta 1944 je prišel v Belo krajino, po vojski je opravljal razne politične funkcije v Beogradu. Ko se je vrnil v Ljubljano, je nadaljeval študij na univerzi in leta 1957 diplomiral. Delal je v uredništvu Naših razgledov, potem pa kot ravnatelj služboval po slovenskih gledališčih: v ljubljanski Drami, v celjskem gledališču, v Mestnem

gledališču v Ljubljani, v mariborski Drami, zlasti pri Viba filmu. Znan je bil po svojem ostrem in kritičnem pisanju. »Pišem, kar mislim, in to, kar mislim, bom povedal svoji domovini.«

Njegov glas je utihnil 14. oktobra 1986.

Njegovi ljubezni: gledališče in film

Najbolj ustvarjalna leta svojega življenja je Bojan Štih posvetil gledališču in filmu. O tem nam govori sam, kakor je leta 1983 povedal v pogovoru za Mladino. »Moja osnova sta literatura in zgodovina. Literatura in zgodovina pa sta podlaga teatru, filmu, tisku. Imel sem srečo, da sem imel vrsto vzgojiteljev, ki so me spodbujali k delu. Genialnost je seveda božji dar. Jaz ga nimam. Lahko pa sem delaven ... V ljubljanski Drami sem bil od leta 1961 do srede leta 1969, ko je izbruhnila dramska kriza, ki je bila prvi dokaz, da samoupravljanja ni mogoče avtomatično prenašati v kulturno sfero, kajti samoupravljanje izkoriščajo povprečneži in lenuhi, nenadarjeni ljudje, ki ustvarjalnim in delavnim onemogočajo, da bi izpeljali svoje zamisli.« Drama je takrat bila med vodilnimi evropskimi gledališči, saj je igrala od Moskve do Rima, Züricha, Budimpešte. Ravnatelj Štih je v ljubljanski Drami uveljavil zahteven repertoar, večinoma s sodobnimi svetovnimi in slovenskimi deli. Decembra 1969 je odšel v Celje in sprejel mesto upravnika tamkajšnjega gledališča. »Potem so me povabili v Maribor, kjer sem poskušal dati neko novo vizijo gledališča. V dveh, treh letih sem te ideje le nekako izpeljal, in takrat sem gledališču rekel nasvidenje - takrat (1982) je namreč prišlo Vibino vabilo. Priznati moram, da sem se stežka odločil ...«

O svojem delu pri slovenskem filmu je dejal: »Mislim, da smo uspeli nekaj narediti ... Jaz sem si postavil dve načeli: prvo, prenoviti generacijo ustvarjalcev, dobiti novo generacijo, ki bi odpirala nove teme in nove vidike, in drugo, obdržati produkcijo od 4 do 5 filmov na leto.«

Spomini na božične praznike otroštva

Bojan Štih je bil poročen s priznano slikarko Melito Vovk, po materinih stopinjah je šla njuna hčerka Ejti, ki že dolga leta živi v Boliviji. Njeno pismo za božič leta 1984, v katerem piše, kako je v tej tropski deželi postavljala jaslice, je prebudilo njegove čudovite somine na božične praznike otroštva. »Spomnim se smrek in smrečic, ki so jih prodajali na Kongresnem trgu. Ko sem z materjo in očetom hodil

po tem na asfalt postavljenem gozdu, sem vroče prosil nebo, da bi na sveti večer zagledal v sobi božično drevesce polno lučk, okraskov vseh vrst in barv, pod drevesom pa jaslice, pred katerimi sem klečal in z otroško vročo sapo grel dete Jezusa ... Predno smo (zvečer) vstopili otroci in starši v sobo, kjer je bilo drevesce in kjer so stale jaslice, je oče obhodil s kadihom na žerjavici v lopatici za premog stanovanje, stopnišče pa tudi klet in podstrešje. Bile so to blage vonjave, s katerimi sem živel do novega leta in še naprej ... Ko smo stopili v sobo z drevescem in jaslicami, nas je mati pokrižala in objela. Poljubila nas je na čelo, Bog vedi zakaj sem takrat videl solze v materinih očeh ... Potem ko smo stopili k drevescu, je oče vključil radijski sprejemnik in kmalu smo zaslišali staro Sveto noč, ki bi morala biti himna evropskih narodov ... V kuhinji smo sedli k večerji. Toda predno smo se dotaknili jedi, smo otroci nesli v kletno stanovanje, kjer sta živela upokojenca, darila. Bila sta stara, revna in sta težko živela ... Ko smo se vrnili z obiska, smo sedli k mizi. Molili smo, predno smo se dotaknili vilic in nožev ... Zdaj večkrat premišljujem o tej naši molitvi in vedno v njej odkrijem znak in simbol počlovečenja, zakaj prav ta molitev nam je preprečila, da bi planili po jedeh kakor razbojniki iz zasede ...«

Štihove izjave

Poskušal sem živeti v mejah naravne in povprečne poštenosti. To pa se kaže v treh dokazih: prvič, nisem lovec ali športnik, drugič, nimam televizorja in nobene nagrade, in tretjič, Božidar Jakac me ni portretiral.

Srečen sem od tistega trenutka naprej, ko sem spoznal, da mi nihče ne more vzeti misli, čeprav pokonča moje življenje.